

Vems kulturarv möter barnen på museerna?

Barn är en viktig målgrupp för kulturarvsinstitutioner som museer. Det råder ingen tvekan om att barn är framtidens museibesökare och traditionsbärare.

Barn har också mycket att hämta från museer bland annat genom den svenska väl utvecklade aktiva pedagogiska verksamhet som museer erbjuder. Aktiviteter som är integrerade i museernas övriga

verksamhet och det gemensamma nationella kulturarvet. Men låt oss stanna där ett ögonblick och fundera kring relationen barn och kulturarv. Vems kulturarv är det barn möter genom museerna?

“Barn är både här och nu, och på väg in i framtiden, precis som vuxna”.

För många år sedan jobbade jag själv på museum med utåtriktad verksamhet till barn och vuxna. Det slog mig redan då, vilket var en av anledningarna till att

jag kom att forska om barn och kultur, att majoriteten av de utställningar som vi visade och de pedagogiska projekt vi skapade för barn fokuserade på vuxen världen och en vuxen problematik. I det förhållningssättet finns en idé om att barn eller barndomen endast är en fas som människan snabbt ska passera på väg mot ett utstakat mål, att bli vuxen. Det är en fostran inte bara till att bli framtida museibesökare utan en fostran för vuxenblivandet och vuxenlivet. Inom

dagens barn- och barndomsforskning har man gjort upp med den idén och menar att barndomen är en period av livet med egna och speciella förutsättningar som är värd något i sin egen rätt. Barn är både här och nu, och på väg in i framtiden, precis som vuxna.

Vem bestämmer vad som bör bevaras?

Begreppet "kulturav" kan definieras på flera olika sätt. Kate Darian-Smith och Carla Pascoe som skriver om barn och kulturav utgår från att kulturav är socialt, politiskt, platser, objekt och kulturella uttryck som vi ärver från det förgångna. De menar att kulturav både består av det materiella och immateriella. Men frågan är vems förgångna våra kulturavsinstitutioner lyfter fram. Forskning kring kulturav (heritage studies) har precis bara börjat snudda vid barn som kulturavsskapare. Att kulturav skapas för barn har jag redan nämnt, men att se barn som kulturavproducenter som genererar kultur värd att bevara som en del av det nationella kulturbygget är inte lika självklart.

Eftersom barn själva inte hävdar sin rätt för ett bevarande av sitt kulturav är det vuxna som gör det åt dem. Frågan är då på vilka premisser kulturavet bevaras, vilka intressen som styr. Det finns alltid en tendens att vuxna faller in i en egen längtan tillbaka till den egna barndomens bakgårdar. Det vill säga, det finns en risk att hemfalla åt nostalgi och en romantisering av barndomens oskuldsfullhet. Det glöms bort att barn är sociala, kulturella och politiska samhällsaktörer som påverkas och påverkar sina egna och andras liv.

Som läsare kanske du tänker att det trots allt samlas in och bevaras en hel del från barndomen i våra kulturavsinstitutioner. Och visst är det så. Frågan är dock vad det är som bevaras och vad som bör bevaras. När barn kommer på tal handlar det ofta om leksaker, institutionella praktiker som skolan,

vuxnas minnen av barndomen och bilder föreställande barn. Men är skolan den viktigaste platsen för att förstå barn och barndom och för barn att förstå sig själva? Den danska forskaren Kim Rasmussen har visat att när barn lämnar de institutionella praktikerna bakom sig, skolgården och lekplatsen, så framträder helt andra viktiga platser där barn samlas och som vuxna ofta inte vet något om. Hur kan dessa platser bevaras och delas med både barn och vuxna i våra kulturavsinstitutioner?

Att dokumentera och bevara barns egna platser är ett sätt att bygga ett barns kulturav.

Eller göra som Eskilstunas barnbildaarkiv: ett helt arkiv bara med barns teckningar. Teckningar som kan ses som kommentarer på samhällsfrågor som reklam, sabbet av telefonkiosker, stadsplanering, miljö och mycket annat. Bilder och ämnen som kan ställas ut för barn och inspirera dem till handling. Bilderna handlar om vad barn i den egna livsfasen förhållit sig till i sin egen samtid. Det öppnar också upp för en individualisering av kulturavet. Det enskilda barnets inspel i kulturen är ytterst sällsynt. Barn blir lätt en homogen kategori, kanske ålderskategoriserad, men utan etnicitet, kön eller klass. Ett generellt barn i en generell barndom. Genom att lyfta fram enskilda barn varvat med barndom får vi syn på barn som individer. Tänk på Anne Franks dagbok. Vi återvänder ständigt till hennes ord för att förstå vad det innebar, eller vad det kan innebära, att vara barn, av judisk härkomst, gömd, flicka, kär och en del av en familj. Hennes historia har gett oss alla, barn och vuxna, inblick i att vara människa, barn, men den har också skapat en förståelse för hur föräldraskap kunde te sig ur ett barns perspektiv under andra världskriget.

Ett barns kulturav producerat av barn innebär att ta hänsyn till barns föreställningar mer generellt kring kultur och samhällsfrågor, inte enbart vad det

innebär att vara barn. En sådan kunskap kan påverka och utmana vedertagna föreställningar om vad vi menar med ett nationellt kulturav eftersom det lyfter fram och stärker ytterligare en under-representerad grupp inom våra kulturavsinstitutioner jämte exempelvis kvinnor och ursprungsbefolkningar.

Sverige ligger i framkant med de pedagogiska aktiviteterna som museer erbjuder, bland annat för att de oftast är integrerade i museets ordinarie kulturavsutbud. Det skiljer sig från så kallade barnmuseer. Barnmuseerna har sitt ursprung i USA och är snarare till för en speciell grupp människor, barn, än om något speciellt ämne. Barnmuseer har inte alltid en museisamling men när de har det handlar det ofta om just leksaker. Det intressanta med dessa museer är att även om de är gjorda för barn så är innehållet lite förenklat oftast hämtat från vuxenvärlden. Genom leken ska barnen lära sig att handla på stormarknaden, sälja skor i skoaffären, vara doktor på sjukhuset, köra buss och mycket annat. Här är det leken och att allt är gjort i miniatyr som skapar ett speciellt barntilltal.

Det verkar råda en tyst outtalad konsensus om att barn inte ses som kulturavproducenter eller som intresserade av att "lära sig" om att vara barn. Barn har en tendens att försvinna i kulturavbegreppet precis som de i forskningen tidigare försvann och blev osynliga i familjebegreppet. Att kulturav sparat från det förgångna bekräftar vår identitet som nation, kollektiv, familj och som enskilda individer borde betyda att även barn, enskilt och i grupp, producerar ett viktigt kulturav för oss alla.

Text: Anna Sparrman. Professor vid Institutionen för Tema – Barn, Linköpings universitet. Sparrman forskar kring barns fria tid med fokus på barnkultur, visuell kultur, barnmuseer, nöjesparker och science centres. För vidare läsning om barn och kultur, se Kulturavanalys Nordens forskarantologi: Sparrman (2019) "Making Culture" <https://kulturavanalysnorden.se/publications/making-culture/>